

Lytteforståelse i modersmålfaget

Læreruddannelseskongress i København 8. november 2011

Ph.D. Kent Adelman,
Malmö University,
Sweden

e-mail:

Kent.Adelmann@mah.se

hemsida: www.lyssna.org

MALMÖ HÖGSKOLA

Lyssnarperspektivets konsekvenser?

Exempelvis

- att vi behöver kunskaper om lyssnande
- att vi synliggör lyssnandet
- att vi kan ta ansvar som lyssnare
- att vi kan lyssna strategiskt

1. Kunskaper om lyssnande

”Vad man icke kan
tala om, därom
måste man tiga.”

Ludwig Wittgenstein
1919

Lyssnandets betydelse

- När utvecklade människan lyssnandet?
- När börjar barnet lyssna?
- Hur omfattande är lyssnandet i skollivet?
- Hur omfattande är lyssnandet i vardagslivet?
- Hur omfattande är lyssnandet i arbetslivet?

Två distinktioner

- Sändarorienterad
- Lyssna för att lära
- Mottagarorienterad
- Lära sig att lyssna

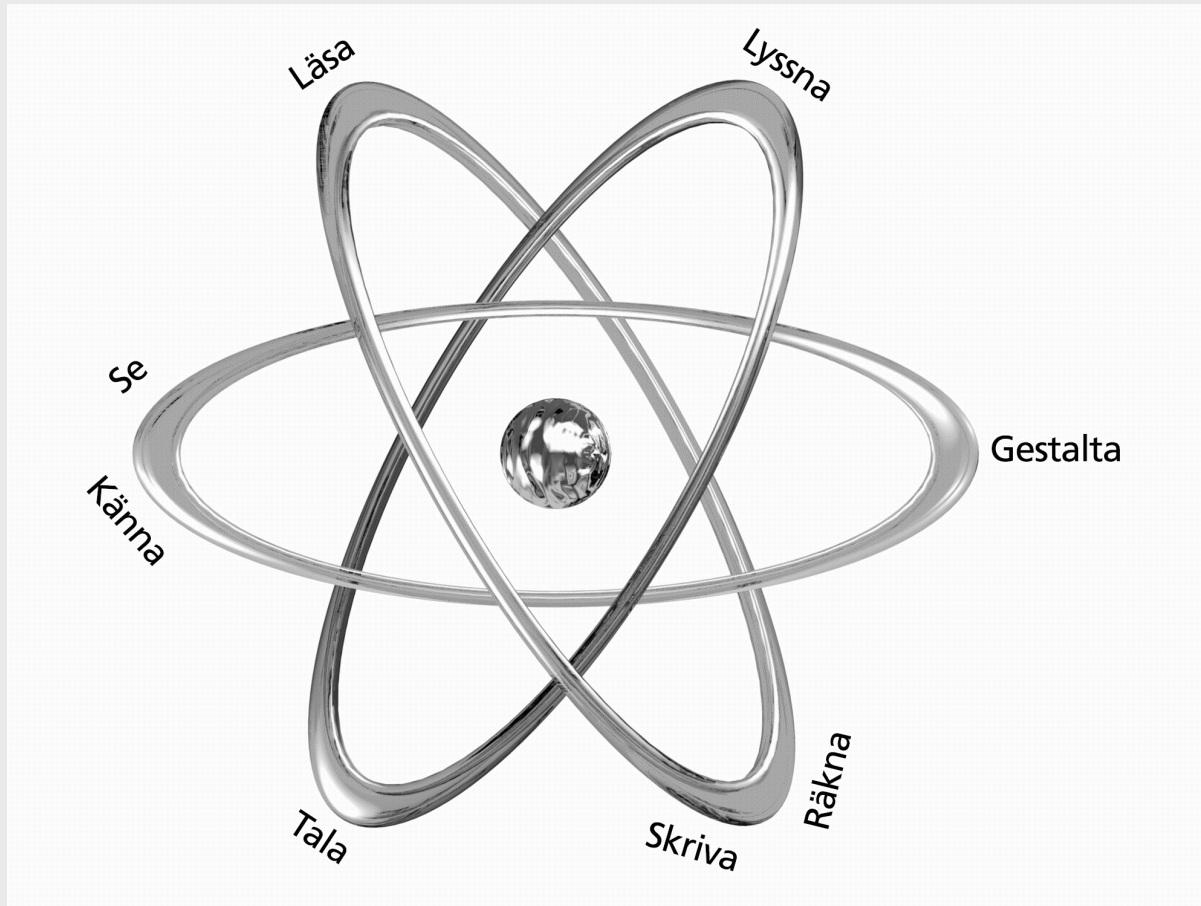
Detta är talarens
perspektiv

Detta är lyssnarens
perspektiv

En språkmodell

(Adelmann 2002:266 & 2009:52)

Lyssuppslag 1:

- Betydelsen av lysskunskaper
 - ett snabbtest

(Fyll i test i handout)

Dina lysskunskaper

(Adelmann 2009:21)

1. Människor uppmärksammar det som intresserar dem.
3. Människor förvränger ibland saker och ting så att de bara hör vad de vill höra.
5. Att lyssna och läsa är samma process.
6. Att lyssna är en färdighet.
8. Övning, erfarenhet och kunskap påverkar vad en person uppfattar.

Dina lysskunskaper (forts.)

9. Att lyssna och höra är synonymt.

11. De flesta människor har svårighet med att koncentrera sig på samma sak alltför länge.

13. Att lyssna är i huvudsak en passiv akt.

17. När en person känner sig splittrad inombords, får hon svårt att lyssna till vad talaren säger.

19. Att lyssna är detsamma som att (lyda eller) hålla med.

Att lyssna är INTE detsamma som

- att höra
- att vara passiv
- att lyda
- att hålla med
- att vara tyst

'Lyssna' har fyra huvudbetydelser i svenska språket:

- att uppfatta genom perception
- att tolka och förstå
- att lyssna i smyg
- att lyssna till något (i uttryck)

Lyssuppslag 2:

- Betydelsen av att tjuvlyssna:

Utveckla din uppmärksamhet
och lyssförmåga
genom att lyssna i smyg,
d.v.s. att lyssna utan yttre respons

(Se instruktion i handout)

2. Synliggör lyssnandet

Kampen mellan
det *erövrade*
talutrymmet
och
det *tilldelade*
lyssutrymmet
i offentligheten

Kampen mellan rösterna

- "Discourse becomes an arena of battle between two voices."

Källa:

Problems of Dostoevsky's Poetics (1984)
av Mikhail M. Bakhtin (1895-1975)

Att inte lyssna är odemokratiskt

- Det är ”ett brott mot vår värdegrund att *inte* lyssna. (---) Att inte lyssna till varandras röster är vare sig förenligt med yttrandefrihet eller lyssansvar. Att inte lyssna är helt enkelt odemokratiskt.”
- (Adelmann 2009:64)

Sex olika sätt att lyssna

Huvudbegrepp och lysstyp
(Adelmann 2009:158)

Huvudbegrepp

- Uppmärksamhet
- Lyhördhet
- Kritik
- Empati
- Inlevelse
- Identifikation

Lysstyp

- Diskriminerande lyssning
- Förståelselyssning
- Kritisk lyssning
- Empatisk lyssning
- Uppskattande lyssning
- Identifikatorisk lyssning

Lyssuppslag 3:

- Betydelsen av empati och empatisk lyssning

(Läs exempel i handout)

Lyssbedömning

(Adelmann 2009:191)

Lysstyp

- Diskriminerande lyssning
- Förståelselyssning
- Kritisk lyssning
- Empatisk lyssning
- Uppskattande lyssning
- Identifikatorisk lyssning

Responskategori

- Diskriminerande respons
- Förståelserespons
- Kritisk respons
- Empatisk respons
- Uppskattande respons
- Identifikatorisk respons

3. Ta ansvar som lyssnare

Visa en
lyssnande
hållning

Lyssnaren har minst 50% av ansvaret!

- ”Inom den amerikanska lysstraditionen brukar man understryka lyssnarens ansvar för en framgångsrik kommunikation genom att hävda att lyssnaren åtminstone delar ansvaret lika med talaren (Nichols & Stevens 1957) och kanske t.o.m. bör ta minst 51% av ansvaret för kommunikationen (Steil m.fl. 1983).”
- (Adelmann 2009:121f.)

Lyssuppslag 4:

- Betydelsen av icke-lyssnande

(Läs exempel i handout)

Tio goda lyssnarvanor

(Adelmann 2009:124)

1. Att låta talaren tala till punkt
2. Att se på talaren
3. Att låta talaren känna sig viktig
4. Att ställa upp på talarens upplägg
5. Att koncentrera sig på vad som sägs

Tio goda lyssnarvanor (forts.)

6. Att vänta på talarens poäng(er)
7. Att följa/söka den röda tråden
8. Att anteckna
9. Att ställa relevanta frågor
10. Att först försöka förstå

Responsens betydelse

(Adelmann 2009:182 & 184)

Konstruktiv respons är i regel:

- beskrivande
- fokuserad på beteende
- specifik
- vältajmad
- ett erbjudande

Responsens betydelse (forts.)

Konstruktiv respons är i regel:

- i normal samtalston
- korrekt (utan uppföljning)
- med frågor
- med resonans

4. Lyssna strategiskt

”Vi lyssnar en bok om dagen, vi talar en bok i veckan, vi läser en bok i månaden och vi skriver en bok om året.”

Walter D. Loban,
1963 (min övers.)

Att lyssna är att välja

- Att lyssna är att göra medvetna val i dialogiseringen mellan språkets olika expressions- och receptionsformer (se språkmodellen), på lika villkor och i förhållande till stoffinnehållet.
- Detta kallar jag för en icke-reducerande språksyn.

Lyssnandets betydelse för t.ex. litteratursamtalet

- Olika sätt att lyssna påverkar lyssnarens förståelse av den upplästa texten
- Att läsa en bok och höra en bok är inte samma sak
- Redundansens betydelse
- Att lyssna är att höra en tolkad version
- Olika sätt att lyssna påverkar lyssnarens förståelse av litteratursamtalet

Så varför lyssna?

1. Det ger kunskaper (kunskaper)
2. Det är demokratiskt (synliggör)
3. För att kommunikationen ska lyckas (ansvar)
4. Det är språkligt icke-reducerande (strategiskt)

Lyssuppslag 5:

- Betydelsen av lysspraktik
 - ett snabbtest

(Fyll i test i handout)

Tack för att ni lyssnade!

- *Att lyssna till röster. Ett vidgat lyssnandebegrepp i ett didaktiskt perspektiv.*
Akademisk avhandling, 2002.

Tillgänglig på:

<http://dspace.mah.se/>

- *Konsten att lyssna. Didaktiskt lyssnande i skola och utbildning,* 2009.

Lund: Studentlitteratur.

Tillgänglig på:

<http://www.adlibris.com/dk/>

